

POSTANOWIENIE

Dnia 21 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

Protokolant Grażyna Niedziałkowska

w sprawie z powództwa Stowarzyszenia "T." działającego na rzecz A. M.

przeciwko D. Sp. z o.o. z siedzibą w N.

o diety i inne świadczenia związane z podróżą służbową,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 21 stycznia 2021 r.,

zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P.

z dnia 9 września 2020 r., sygn. akt VIII Pa (...),

czy związanie sądu w postępowaniu cywilnym ustaleniami wydanego w sprawie karnej wyroku (art. 11 kpc) w kontekście art. 8 kpc, art. 61§1 kpc i art. 462 kpc oznacza, że w przypadku prawomocnego skazania prezesa zarządu Stowarzyszenia, wytaczającego na rzecz pracownika powództwo i biorącego udział w toczącym się postępowaniu w charakterze powoda, za czyny polegające na tym, że w okresie, kiedy stowarzyszenie to wytaczało powództwo i występowało w postępowaniu cywilnym w charakterze powoda, prezes zarządu stowarzyszenia wbrew obowiązкови wynikającemu z ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości dopuścił do nieprowadzenia ksiąg rachunkowych tego podmiotu, który faktycznie prowadził działalność gospodarczą oraz nie prowadził ksiąg tego stowarzyszenia, które faktycznie prowadziło działalność gospodarczą, sąd orzekający w sprawie z zakresu prawa pracy jest związany wyrokiem w sprawie karnej również co do faktu prowadzenia przez to stowarzyszenie działalności gospodarczej i nie może czynić dalszych ustaleń co do faktu prowadzenia działalności gospodarczej przez to stowarzyszenie, a w konsekwencji w oparciu tylko o same ustalenia wyroku karnego winien ocenić dopuszczalność wytoczenia

powództwa przez to stowarzyszenie, czy też - przy tak sformułowanym ustaleniu wyroku karnego - sąd w postępowaniu cywilnym winien kwestię prowadzenia działalności gospodarczej przez stowarzyszenie ocenić w oparciu o całokształt ustaleń poczynionych w toku postępowania, czyniąc ustalenia wyroku karnego jedynie jednym z elementów ustaleń w tym zakresie?

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Powyższe zagadnienie wyłoniło się na tle następującego stanu faktycznego.

Wyrokiem z 21 listopada 2019 r., IV P (...), Sąd Rejonowy w G. oddalił powództwo Stowarzyszenia "T." działającego na rzecz A. M. przeciwko P. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w N. o diety i ryczałty związane z podróżą służbową, nakazał ściągnąć od powoda na rzecz Skarbu Państwa nieuiszczoną opłatę i obciążył powoda obowiązkiem zwrotu na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Rejonowy wskazał, że organizacje pozarządowe mogą występować jako uczestnicy postępowania cywilnego w znaczeniu procesowym, pod warunkiem nieprowadzenia działalności gospodarczej (art. 462 k.p.c.). Sąd uznał, że tym samym powinien zbadać z urzędu czy organizacja pozarządowa jest uprawniona do występowania w danym procesie. Brak takiego uprawnienia oznacza bowiem utratę przez organizację pozarządową legitymacji do udziału w procesie. Zgodnie z utrwaloną wykładnią pojęcia legitymacji procesowej, legitymacja procesowa to wynikająca z prawa materialnego kwalifikacja danego podmiotu do występowania w konkretnym procesie w charakterze strony.

Ad casum Sąd uznał, że jest związany prawomocnym wyrokiem karnym Sądu Rejonowego w P. z dnia 14 sierpnia 2018 r., III K (...), którym skazano Prezesa Zarządu Stowarzyszenia „T.” - E. W. za to, iż w okresie od stycznia 2010 r. do 21 grudnia 2016 r. nie prowadziła i dopuściła do nieprowadzenia ksiąg rachunkowych podmiotu, który faktycznie prowadził działalność gospodarczą, w zakresie ustalenia, iż od stycznia 2010 r. do grudnia 2016 r. powodowe Stowarzyszenie prowadziło działalność gospodarczą. Tym samym, w ocenie Sądu Rejonowego, prowadzi to do wniosku, iż Stowarzyszenie to nie spełnia przesłanek,

o których mowa w art 462 k.p.c. w związku z art. 8 k.p.c. i art. 61 k.p.c. Brak legitymacji procesowej czynnej do występowania w procesie skutkuje zaś oddaleniem powództwa w zakresie żądania głównego i ewentualnego.

Sąd Okręgowy uzasadniając przedstawienie Sądowi Najwyższemu pytania prawnego wskazał, że prawomocnym wyrokiem z dnia 14 sierpnia 2018 r. Sąd Rejonowy w P., III K (...), skazał E. W. (prezes zarządu Stowarzyszenia "T.") za to, że wbrew obowiązkowi wynikającemu z ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, w okresie od stycznia 2010 r. do dnia 21 grudnia 2016 r. jako Prezes Zarządu Stowarzyszenia T., nie prowadziła ksiąg tego podmiotu, który faktycznie prowadził działalność gospodarczą, to jest za przestępstwo z art. 60 § 1 k.k.s. oraz za to, że wbrew obowiązkowi wynikającemu z ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, w okresie od stycznia 2010 r. do dnia 21 grudnia 2016 r. jako Prezes Zarządu Stowarzyszenia T. dopuściła do nieprowadzenia ksiąg rachunkowych tego podmiotu, który faktycznie prowadził działalność gospodarczą, to jest za przestępstwo z art. 77 pkt 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości.

Sąd Okręgowy zaznaczył, iż stosownie do treści art. 60 § 1 k.k.s.: kto wbrew obowiązkowi nie prowadzi księgi, podlega karze grzywny do 240 stawek dziennych.

Z kolei w myśl art. 77 ustawy z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości: kto wbrew przepisom ustawy dopuszcza do:

1) nieprowadzenia ksiąg rachunkowych, prowadzenia ich wbrew przepisom ustawy lub podawania w tych księgach nierzetelnych danych,

2) niesporządzenia sprawozdania finansowego, skonsolidowanego sprawozdania finansowego, sprawozdania z działalności, sprawozdania z działalności grupy kapitałowej, sprawozdania z płatności na rzecz administracji publicznej skonsolidowanego sprawozdania z płatności na rzecz administracji publicznej sporządzenia ich niezgodnie z przepisami ustawy lub zawarcia w tych sprawozdaniach nierzetelnych danych

- podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat 2, albo obu tym karom łącznie.

Zatem, zdaniem Sądu Okręgowego, przestępstwo z art. 60 § 1 k.k.s. przypisane E. W. polegało na nieprowadzeniu księgi wbrew obowiązkowi, a

przestępstwo z art. 77 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości - na nieprowadzeniu ksiąg rachunkowych wbrew przepisom ustawy.

Sąd podkreślił przy tym, że E. W. przypisano popełnienie tych przestępstw w okresie od stycznia 2010 r. do dnia 21 grudnia 2016 r., a powództwo w niniejszej sprawie zostało wytoczone pismem z dnia 19 listopada 2014 r.

Sąd Okręgowy w P. powziął wątpliwość, czy przy przestępstwach z art. 60 § 1 k.k.s. i art. 77 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, stypizowanych w sposób wyżej wskazany, zawarcie w wyroku skazującym E. W. w związku z pełnieniem przez nią funkcji prezesa zarządu Stowarzyszenia „T.” za te przestępstwa w opisach przypisanych jej czynów zwrotu: „podmiotu, który faktycznie prowadził działalność gospodarczą” skutkuje związaniem sądu cywilnego w rozumieniu art 11 k.p.c. również co do uznania faktu prowadzenia przez to Stowarzyszenie działalności gospodarczej, i tym samym czyni bezprzedmiotowym dalsze badanie legitymacji procesowej tego Stowarzyszenia w kontekście spełnienia jednego z wymogów wynikających z art. 8, 61 i 462 k.p.c., czy też użycie tego zwrotu jedynie w opisie przypisanego E. W. czynu, nie ma charakteru okoliczności faktycznej koniecznej dla bytu przestępstwa, za które skazany został sprawca i jest on okolicznością nie dotyczącą popełnienia przestępstwa, mimo że pozostającą w związku z przestępstwem, a w konsekwencji sąd orzekający w postępowaniu cywilnym winien kwestię prowadzenia działalności gospodarczej przez Stowarzyszenie (w ramach badania legitymacji procesowej w kontekście wymogów z art. 8, 61 i 462 k.p.c.) ocenić w oparciu o całokształt ustaleń poczynionych w toku postępowania, czyniąc ustalenia wyroku karnego jedynie jednym z elementów ustaleń w tym zakresie.

Jednocześnie Sąd Okręgowy podkreślił, że w orzecznictwie sądów powszechnych pojawiły się rozbieżne poglądy odnośnie co do kwestii związania sądu w postępowaniu cywilnym ustaleniami wydanego w sprawie karnej wyroku (art. 11 k.p.c.) w kontekście art. 8 k.p.c., art. 61 § 1 k.p.c. i art. 462 k.p.c. w przypadku skazania członka zarządu stowarzyszenia za przestępstwo z art. 77 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości i art. 60 § 1 k.k.s. Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawach VIII Pa 8/16, VIII Pa 15/16, VIII Pa 11/16, VIII Pa 26/16, VIII Pa 29/16, VIII Pa 12/16, VIII Pa 24/16, VIII Pa 17/16, VIII Pa 4/16,

VIII Pa 6/16, VIII Pa 53/16, VIII Pa 90/17 i VIII Pa 16/16 przyjął, iż zawarcie w prawomocnym wyroku skazującym w opisie przypisanego prezesowi zarządu stowarzyszenia czynu zwrotu: „podmiotu, który faktycznie prowadził działalność gospodarczą” wiąże sąd w postępowaniu cywilnym co do faktu prowadzenia przez to stowarzyszenie działalności gospodarczej w okresie wskazanym w opisie czynu i w konsekwencji, wobec nie spełnienia przez to stowarzyszenie wszystkich przesłanek z art. 8 k.p.c. i 462 k.p.c. (61 k.p.c.), skutkuje uznaniem braku legitymacji procesowej tego stowarzyszenia do wytaczania powództwa na rzecz pracownika. Z kolei Sąd Okręgowy w Poznaniu w sprawach VIII Pa 16/20 i VIII Pa 65/18 uznał, iż wyżej wymieniony zwrot w opisie czynu przypisanego prezesowi zarządu stowarzyszenia nie ma mocy wiążącej przy ocenie legitymacji stowarzyszenia w kontekście spełnienia wymogów z art 8 k.p.c., art. 462 k.p.c. (art. 61 k.p.c.).

Z powyższych względów Sąd Okręgowy przedstawił Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne w składzie jednego sędziego uzasadniając to treścią art. 367 § 3 i art. 374 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W przedmiotowej sprawie powinna nastąpić odmowa podjęcia uchwały z odpowiedzią na pytanie prawne, a tym samym wydanie postanowienia o odmowie odpowiedzi na zadane pytanie prawne.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że zgodnie z art. 390 k.p.c., jeżeli przy rozpoznawaniu apelacji powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, sąd może przedstawić to zagadnienie do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu, odraczając rozpoznanie sprawy. Sąd Najwyższy władny jest przejąć sprawę do rozpoznania albo przekazać zagadnienie do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi tego Sądu. Uchwała Sądu Najwyższego rozstrzygająca zagadnienie prawne wiąże w danej sprawie.

W sprawie należy zwrócić uwagę na przepis art. 367 § 3 k.p.c., który przed nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego w 2019 r. przewidywał, że rozpoznanie sprawy w postępowaniu apelacyjnym następuje w składzie trzech

sędziów zawodowych. Postanowienia dotyczące postępowania dowodowego na posiedzeniu niejawnym wydaje sąd w składzie jednego sędziego. *De lege lata* sąd rozpoznaje sprawę w postępowaniu apelacyjnym w składzie trzech sędziów, chyba że orzeka na posiedzeniu niejawnym i rozstrzygnięcie sądu nie ma postaci wyroku (wówczas następuje to w składzie jednego sędziego). Biorąc taki stan prawny pod uwagę, niepogłębiony proces subsumpcji mógłby doprowadzić do przekonania, że postanowienie Sądu Okręgowego o zwróceniu się do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym może być wydane w składzie jednego sędziego. Jednakże trzeba wskazać na przepis art. 390 § 2 k.p.c. i jego konsekwencje. Zgodnie bowiem z tym przepisem, uchwała Sądu Najwyższego rozstrzygająca zagadnienie prawne wiąże w danej sprawie. Konsekwencją powyższego będzie okoliczność, że potencjalna uchwała Sądu Najwyższego będzie wiązać sąd w składzie trzyosobowym, gdy po rozpoznaniu sprawy z uwzględnieniem poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy zostanie wydany wyrok. W sprawie istotne jest zatem, że jeśli sąd apelacyjny przedstawi Sądowi Najwyższemu pytanie prawne w składzie jednego sędziego, będzie to w konsekwencji oznaczało dopuszczenie do tego, aby pozostali sędziowie ze składu, który będzie wydawał wyrok w tej sprawie, nie mając wpływu na zadane Sądowi Najwyższemu pytania, ani na ich treść, będą związani udzieloną odpowiedzią. Akceptacja tego rodzaju wyniku wykładni przeczy funkcji regulacji dotyczącej składów sędziowskich wydających wyrok w postępowaniach odwoławczych. Ustawa wyraźnie zastrzega w tym zakresie skład trzyosobowy, co oznacza, że pomimo obecnego brzmienia art. 367 § 3 k.p.c., także na gruncie aktualnego stanu prawnego, orzeczenia sądu apelacyjnego ściśle powiązane z przedmiotem wyrokowania powinny zapadać w składzie trzech sędziów.

W drugiej kolejności wskazuje się, że zadane Sądowi Najwyższemu pytanie prawne powinno stanowić kwestię ogólną, abstrakcyjną, biorąc pod uwagę charakter orzecznictwa Sądu Najwyższego i jego rolę oraz funkcje w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Powinno dotyczyć wykładni prawa dla abstrakcyjnych przypadków spraw budzących poważne wątpliwości, kwalifikujących się do szerokiego kręgu adresatów, a nie dotyczyć kwestii związanych ze stosowaniem prawa w konkretnej, indywidualnej sprawie. W rozpoznawanym przypadku sprawa dotyczy kwestii stosowania prawa a nie jego wykładni. Tego rodzaju wątpliwość,

która została przedstawiona w pytaniu prawnym powinna zostać rozpoznana i wyjaśniona przez sąd zwracający się w tym zakresie. Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie widzi potrzeby udzielania odpowiedzi na zadane pytanie prawne, gdyż sformułowane zagadnienie prawne nie budzi poważnych wątpliwości uzasadniających interwencję Sądu Najwyższego. Zwraca się przy tym uwagę na orzeczenie, zgodnie z którym, w orzecznictwie Sądu Najwyższego ustalono następujące kryteria, które musi spełnić każde zagadnienie prawne stanowiące przedmiot pytania sądu drugiej instancji:- musi być sformułowane na podstawie okoliczności mieszczących się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z ustaleń dokonanych przez sąd;- musi mieć charakter abstrakcyjny i dotyczyć wykładni przepisów, a nie sposobu rozstrzygnięcia sprawy;- musi pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą, tak aby udzielenie odpowiedzi było niezbędne do rozpoznania środka odwoławczego;- musi dotyczyć zagadnienia prawnego budzącego rzeczywiście poważne wątpliwości;- musi być zagadnieniem "do rozstrzygnięcia", a nie "do uzupełnienia" (postanowienie Sądu Najwyższego z 12 września 2017 r. w sprawie III SZP 2/17, LEX nr 2397586).

Końcowo, zwraca się uwagę, że kwestia związania sądu cywilnego opisem czynu przypisanego skazanemu w wyroku karnym, w tym elemencie, który nie został wymieniony przez ustawę karną jako znamię przestępstwa została obszernie wyjaśniona w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego, a które jest w tym względzie jednolite (wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2005 r., III CK 642/04, LEX nr 177207; wyrok Sądu Najwyższego z 24 marca 2010 r., V CSK 310/9, LEX nr 688052; wyrok Sądu Najwyższego z 24 października 2013 r., IV CSK 116/13, LEX nr 1412618; wyrok Sądu Najwyższego z 3 lipca 2013 r., I PK 277/12, LEX nr 1327260; wyrok Sądu Najwyższego z 2 grudnia 1971 r., II CR 529/71, LEX nr 7028; wyrok Sądu Najwyższego z 18 lipca 1972 r., I PR 343/71, OSNC 1973, nr 4, poz. 65, lub wyrok Sądu Najwyższego z 8 stycznia 2004 r., I CK 137/03, LEX nr 1615840).

Z powyższych względów orzeczono, jak w sentencji.